

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 4.

Met deze beschrijving kun je een verklaring geven voor het veranderde wereldbeeld in Europa **en** voor de snelle Europese expansie.

- 4p 7 Leg uit, telkens met een verwijzing naar de bron:
- aan welke verandering in het wereldbeeld in Europa de beschrijving bijdraagt, en
 - dat de beschrijving bijdraagt aan de snelle Europese expansie.

In 1521 kwam in Bazel (het huidige Zwitserland) het stadsbestuur, dat tot dan toe bestond uit patriciërs, in handen van de gilden. Het nieuwe stadsbestuur liet het stadhuis herinrichten en daarbij een muurschildering aanbrengen van het verhaal dat Lactantius schreef over koning Sjapoer en keizer Valerianus (zie bron 1).

- 3p 8 Verklaar de keuze voor dit verhaal door:
- uit te leggen dat het uitgangspunt van *bonum commune* paste bij de politieke boodschap die het stadsbestuur wilde overbrengen met dit verhaal, en
 - aan te geven dat de keuze voor dit verhaal paste bij de Renaissance.

Een anekdote:

In 1679 verzochten regenten van het gewest Utrecht aan stadhouder Willem III om tijdens een bijeenkomst de belangrijkste bestuursfuncties in het gewest te verdelen. Hij moest hiervoor briefjes uit een hoed trekken en ongezien uitdelen aan de verschillende regenten. De functie die op het briefje stond werd aan de regent toegewezen.

Met deze anekdote kun je verandering **en** continuïteit aantonen in het bestuur van de gewesten van de Republiek.

- 3p 9 Licht dit toe door:
- aan te tonen dat deze werkwijze oligarchisering versterkte, en
 - uit te leggen welke gewestelijke politieke continuïteit werd gehandhaafd door dit verzoek van de regenten.

Gebruik bron 5.

Dit pamflet is de start van het *committee of correspondence* in Boston.

- 4p 10 Geef aan:
- welke bijdrage *committees of correspondence* leveren aan de Amerikaanse onafhankelijkheidsstrijd, en
 - welke kritiek te geven is op de aangekondigde maatregel vanuit de ideeën van Montesquieu, en
 - met een verwijzing naar het pamflet, welk ander verlichtingsidee het *committee of correspondence* in Boston onderschrijft.

Gebruik bron 6.

Je kunt met deze petitie verschillende kenmerkende aspecten van de achttiende eeuw illustreren.

- 2p 11 Toon dit aan voor **twee** kenmerkende aspecten van de achttiende eeuw.

Gebruik bron 7.

Chataignier geeft een mening weer over een recente verandering in het bestuur van Frankrijk.

- 3p 12 Geef aan:
- naar aanleiding van welke bestuurlijke verandering de prent is gemaakt, en
 - welke mening Chataignier over deze verandering weergeeft, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de prent.

Vroegmoderne tijd

bron 4

De Spanjaard Fernández de Oviedo (1478-1557) beschrijft de natuur en bevolking van Amerika:

Op de vraag waarom ze die vorst de *cacique*¹⁾ of de 'Gouden Koning' noemen, zeggen de Spanjaarden dat ze in Quito²⁾ zijn geweest en hier (...) van de bevolking hebben gehoord dat die machtige heer of vorst voortdurend bedekt is met fijngemalen goud (...). Dat hij met goud wordt bestrooid, is een ongebruikelijke en dure zaak, want wat dagelijks in de ochtend wordt aangebracht, wordt 's avonds weer afgewassen en gaat op de grond verloren. (...) Hij wordt elke ochtend ingesmeerd met een bepaalde hars of welriekende vloeistof en daarop wordt het goudpoeder geplakt. Zijn hele lichaam is van top tot teen bedekt met goud, en zo schitterend alsof het een sieraad was, gemaakt door een groot ambachtsman.

noot 1 Een cacique is een stamhoofd.

noot 2 in het huidige Ecuador

bron 5

In 1772 kondigt het Britse bestuur aan dat salarissen van rechters in Amerika vanaf dan betaald zullen worden door de Britse kroon (koning). Hierop schrijft een groep politici en andere invloedrijke mannen uit de stad Boston in een pamflet:

Deze zaak¹⁾ is er één van algemene zorg, en de stad Boston vond het noodzakelijk om haar broeders overal in de provincie te consulteren; en heeft hiervoor een comité opgericht om te corresponderen met diegenen die ook last hebben van dit laatste voorbeeld van onderdrukking (...) [in dit document] heeft het comité kort uiteengezet welke onvervreembare rechten we hebben als mensen, als christenen en als onderdanen; en op welk vlak deze onvervreembare rechten geschonden zijn; hetwelk we graag willen voorleggen aan de stad, zodat dit onderwerp kan worden behandeld met de aandacht die het verdient.

noot 1 De aankondiging dat de salarissen van rechters betaald zullen worden door de Britse kroon.

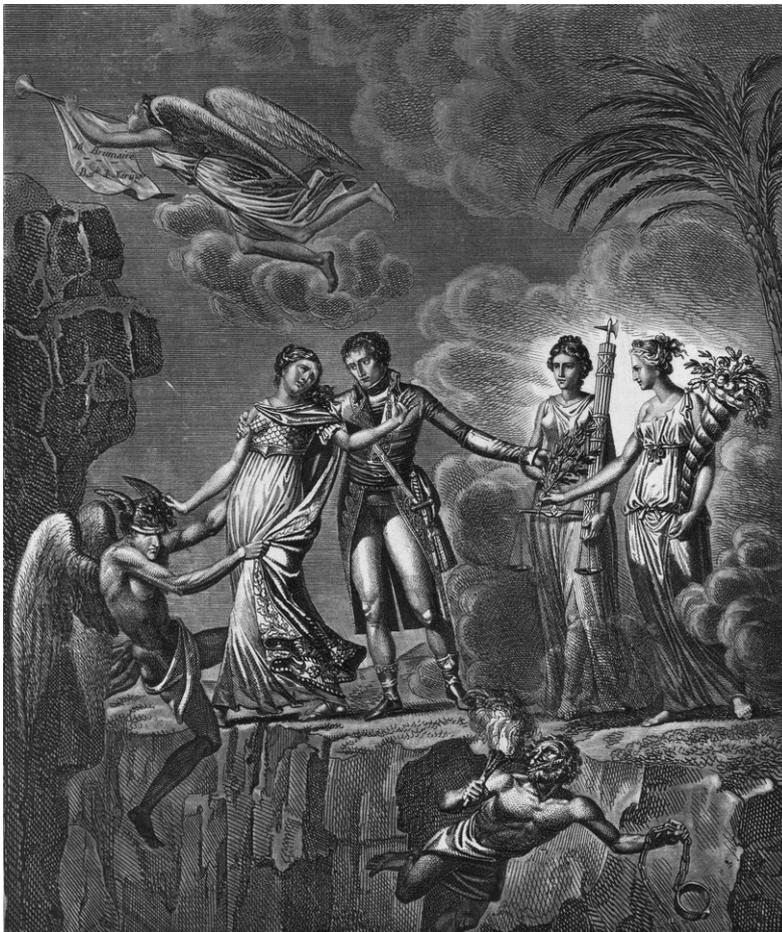
bron 6

Op 21 april 1787 vindt een grote demonstratie plaats in Amsterdam, waarna de demonstranten in een petitie aan het stadsbestuur schrijven:

De noodlottige oorzaak van de rampen die ons land treffen, moet niet uitsluitend worden gezocht in de veel te sterk toegenomen macht en invloed van de stadhouder, die ver is uitgestegen boven de oorspronkelijke bedoelingen, maar vooral in het ontbreken van een gezonde, grondwettelijke relatie tussen de burgers en hun bestuurders.

bron 7

Prent uit 1800 van de Franse graveur Chataignier met de titel *De steun en toeverlaat van Frankrijk*:

Toelichting:

De man in het midden is Napoleon Bonaparte. De vrouw links van hem staat symbool voor Frankrijk. De man linksonder staat symbool voor onwetendheid in de samenleving. De man rechtsonder stelt het 'revolutionaire fanatisme' voor. Linksboven vliegt de Godin van de Roem. De vrouwen rechts dragen de symbolen voor rechtvaardigheid, eenheid, vrede en overvloed.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.